

N:o 22.

Af Herr **Folke Andersson**: *Angående förlängning af arrendekontrakt om kronojord invid sjöarne Hjelmaren och Qvismaren samt anvisande af ett förslagsanslag i syfte att kronan må, utan afstående af mark, i kostnaden för nämnda sjöars sänkning deltaga.*

Till 1880 års Riksdag ingaf undertecknad en motion, hvaruti föreslogs att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda och till då nästinstundande Riksdag inkomma med förslag, huruvida och på hvad vilkor staten för dess egendomar må deltaga i kostnaderna för jordförbättringar genom sjösänkning eller annan vattenafledning utan att derfor afstå mark. Andra Kammarens Tillfälliga Utskott, till hvilket denna motion remitterades, ansåg sig likväl böra hemställa, att hvad jag sålunda begärt icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, hvilket äfven blef Riksdagens beslut.

Men då Utskottet i sitt betänkande särskildt framhållit den nu pågående sänkningen af sjöarne Hjelmaren och Qvismaren samt uttalat sin öfvertygelse att vederbörande, åt hvilka uppsigten och vården af våra statsdomäner är anförtrodd, och i sista hand Regeringen nog skulle tillse att det allmännas rätt och bästa dervid väl bevakades, har jag af hvad sedermera i just berörda sänkingsfråga förekommit ansett mig skyldig att ännu en gång härtill återkomma. Det har nemligen lika litet undgått mig som många andra, hvilka af omständigheterna tvungits att närmare tänka häröfver, att den omsorgsfulla vård af statens egendomar, som afsetts, och — jag är öfvertygad derom — äfven vunnits genom redan vidtagna rigtiga anordningar i detta fall, måste förutsätta, att de myndigheter, som skola handhafva denna vård, äfven sättas i tillfälle att utöfva den så, att de icke af till äfventyrs hinderliga stadganden och brist på nödiga medel tvingas att låta kronojorden förminska och tillfällen att öka dess värde gå sig ur händerna.

Att detta måste blifva händelsen med större delen af kronans jord vid Hjelmarens och Qvismarens stränder i följd af dessa sjöars sänkning, eller just det företag, som år 1880 af Utskottet särskildt framhållits såsom det, hvaraf statsverket efter all anledning borde för sin jord vinna beaktansvärda fördelar, är såsom mig synes alldeles ostridigt.

Inom det vidsträckta område, som af detta sänkingsföretag beröres, eger Kongl. Maj:st och kronan, den eklestiasitika jorden oberäknad, enligt bifogade från sjösänkingsbolaget lemnade tablå, domäner och landsstatsboställen med en areal vattenskadad mark — utom blifvande landvinningar ur sjöarne — af 1,398 tunnland 26,4 kappland eller 7,833 kvadratref 40 kvadratstänger med en jordförbättring, uppskattad i första klassens jord till 1884 kvadratref 93 kvadratstänger 25 kvadratfot. Andelen i sjösänkingskostnaden för denna jord, förutsatt att samma kostnad, som beräknats till 2,500,000 kronor, af alla i företaget intresserade gäldas med penningar, uppgår till 123,367 kronor 86 öre, hvaraf dock 98,695 kronor 10 öre är statslån, hvilket skall å hemmanen omföras såsom ett å dem hvilande onus intill dess lånet blifvit till fullo betaldt, och måste denna fördelning lika drabba såväl kronans jord som enskild egendom. Återstår således 24,672 kronor 76 öre eller den på kronojorden belöpande andelen uti det af bolaget upptagna extra lånet 500,000 kronor.

Af denna jord är genom laga dom i afseende på kronofisket till f. d. landshöfdingebostället Alnängarne all möjlighet att för denna lägenhet aktivt deltaga i sjösänkingsföretaget afskuren, och då jorden dessutom tillhör en särskild fond eller landshöfdingelöneregleringsfonden, kan något skäl att söka ändring af hvad härom redan är bestämdt icke förefinnas. För en del af den öfriga jorden eller landsstatsboställena *Attersta*, *Årla* och *Vähla* hafva boställsinnehafvarne ingått i företaget, samt arrendatorerne af f. d. militieboställena *Wia* och *Åkesberg* genom kontrakt förbundits att sjelfve svara för den på dessa hemman under arrendetiden belöpande sjösänkingskostnaden. Om nu den till dessa hemman hörande arealen afdrages, så återstår dock en areal af 755 tunnland 1,8 kappland vattenskadad mark, hvarå förbättringen, uppskattad i fullgradig jord, utgör 1,038 kvadratref, 29 kvadratstänger, 53 kvadratfot, och är andelen i beräknade sänkingskostnaden 67,955 kronor 43 öre, hvaraf dock 54,365 kronor 15 öre är andel i statslånet.

Förlagskostnaden för att bibehålla denna jord åt staten kan således blifva: andelen i extra lånet 13,590 kronor samt, derest icke hela räntan å sjösänkingskostnaden skulle kunna *genast* arrendatorerne åläggas, någon del af denna under de första åren. Till hvilket belopp denna andel kan stiga är icke möjligt att exakt uppgifva, då detta måste bero på de uppgörelser, som i detta fall kunna träffas emellan kronan och dess arrendatorer.

Af dels de direkta fördelar, som ett deltagande i sjösänkingsföretaget

för denna jord måste medföra, dels de ändlösa obehag och intrång samt deraf förorsakade tvister, som uppkomsten af en mängd sjelfständiga jordlotter inom kronojordens utmål hafva till följd, tillstyrkte — såsom af bilagde handling synes — såväl Kongl. Kammarkollegium som ock i förnyadt utlåtande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län, hvarinom all den ifrågavarande jorden är belägen, att Kongl. Maj:t måtte för samma jord deltaga i sjösänkingsföretaget; men Kongl. Maj:t har likväl icke funnit skäl att fästa afseende vid dessa tillstyrkanden.

Vid sådant förhållande måste denna fråga anses definitivt afgjord och det synas obefogadt att här inför Riksdagen i motionsväg bringa den åter på tal, men detta oaktadt är jag öfvertygad att de skäl, jag till hvad af ofvannämnde myndigheter redan anförts skall hafva äran tillägga, äro af den beskaffenhet att de förtjena att af Riksdagen tagas i öfvervägande samt möjligen kunna föranleda ett beslut i den rigtning, jag ansett nödig.

Enär Kongl. Maj:ts emot de underordnade myndigheternas enstämmiga tillstyrkande fattade beslut icke kan anses innebära ett underkännande af de skäl för deltagande i sjösänkingsföretaget, som af dem anförts; så ligger det nära till hands att söka anledningen till afslaget dels i svårigheten att, utan öfverskridande af hvad beträffande kronojordens utarrendering redan är af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt stadgadt, träffa de för deltagande i sänkningen nödiga uppgörelser med arrendatorerne, och dels i saknaden af härtill erforderliga penningar. På samma gång jag villigt medgifver att dessa hinder fullt motivera afslaget, hade jag dock föreställt mig, att vid ett så enhälligt tillstyrkande Regeringen skulle hafva funnit skäl att genom Riksdagens mellankomst få dessa hinder undanröjda.

Hvad beträffar en uppgörelse med arrendatorerne af kronojorden, så, då enskilde jordegare beträffande sänkingskostnaden lyckats åstadkomma sådana och funnit det för sig mera förmånligt än att afstå vinstjorden, bör sådan uppgörelse äfven för kronan erbjuda samma fördelar. Men att arrendatorerne vid ett så stort och så omfattande företag som detta, der stora penningebelopp af jordegarne eller jordinnehafvarne till betäckande af den med fem för hundralet från lyftningsdagen utgående räntan å statslånet måste erläggas flera år innan jordförbättringen fullt inträder, skola ikläda sig dessa kostnader, torde ingen rimligtvis kunna begära, såvida ingen säkerhet att återfå de förskjutna penningarne dem tillförsäkras. Dessutom är för flertalet den återstående arrendetiden allt för kort. Om de skola finnas villige att under sådana förhållanden deltaga i sjösänkningen, måste några motsvarande förmåner dem tillförsäkras. Rättigheten att under den återstående arrendetiden åtnjuta den uppkommande vinsten är i detta fall ej tillräcklig äfven med tillägg af de öfriga förmåner, Kongl. förordningen den 6 Juli

1849 tillförsäkrar dem. Deremot är jag fullt förvissad, att om dem tillförsäkrades 20 års förlängning å deras nu gällande kontrakt från den tid då amorteringen af sjösänkingsbolagets på denna tid ställda statslån tager sin början, eller från midfastan 1888, de icke skola göra några svårigheter att ikläda sig sänkingskostnaden, ehuru denna med ungefär 500,000 kronor kommer att öfverstiga statslånet. Skulle dock någon arrendator finnas motvillig, hvilket jag knappast anser antagligt, så står det ju alltid öppet för Kongl. Maj:t och kronan att antingen behålla vinstjorden och låta fränskilja den som en särskild lägenhet, hvilken kan försälas eller särskildt utarrenderas, eller ock att för detta hemman afsäga sig båtnaden. Någon sådan framställning till arrendatorerne, hvilka visserligen blifvit i frågan hörde men, utan något tillmötesgående från kronans sida, måste afslå anbudet att ensamt på Kongl. förordningen den 6 Juli 1849 ikläda sig sjösänkingskostnaden, har icke kunnat göras, då gällande bestämmelser rörande kronojordens utarrendering hindrat alla uppgörelser.

Att åstadkomma sådana bör vara vida lättare för kronan än för enskilde jordegare, då kronans arrendatorer i sin besittningsrätt äro mera tryggade, och hvad detta företag särskildt angår, anser jag kraftiga skäl förefinnas att kronan icke för sin del drager sig tillbaka. Uti tid efter annan utgångna nådiga resolutioner har nemligen Kongl. Maj:t förklarat Hjelmarens och Qvismarens sänkning vara det *största och mest omfattande företag af denna art inom vårt land* samt erbjuda såväl *det allmänna som synnerligast jordegarne beaktansvärda fördelar*, och derföre vara *väl förtjent att från det allmännas sida understödjas*. Det synes mig derföre oegentligt att Kongl. Maj:t och kronan, en af de störste jordegarne inom sjösänkingsområdet, skall efter sådana förklaringar undandraga sig delaktighet i dessa fördelar. Detta har hos många, hvilkas intressen af företaget beröras, framkallat en misstro till detsamma, som synes mig temligen oförtjent, helst Kongl. Maj:t i sin sista nådiga resolution af den 25 November 1881 särskildt omnämnt det af Kongl. Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader vitsordade *omtänksamma sätt, hvarpå sänkningen utföres*. På grund häraf, och då Kongl. Maj:ts afsägelse beror af hinder, dem Riksdagen kan undanrödja, har jag ansett det vara min pligt att, i hvad på mig kan ankomma, söka genom Riksdagen bereda Kongl. Maj:t tillfälle att bevara kronans jord vid Hjelmarens och i Qvismaredalen oförminskad, och på samma gång lemna ett moraliskt understöd åt det vidtomfattande och under förut ej sporda hårda förpligtelser arbetande sjösänkingsföretaget, som, då det för sitt statslån betalar 5 procent ränta från hvarje lyftningsdag, icke betungat statsverket med någon utgift.

Jag får derföre vördsamt föreslå,

att Riksdagen — under förklaring att den för sin del medgifver att de arrendatorer af kronans jord vid Hjelmaren och Qvismaren, som ikläda sig sänkningskostnaden för de hemman och lägenheter som af dem innehafvas, må erhålla sina närvarande arrendekontrakt förlängda till år 1908, då sjösänkingsbolagets statslån skall vara slutbetaladt — ställer till Kongl. Maj:t:s förfogande ett förslagsanslag af 25,000 kronor, samt med anmälan härom i underdånighet anhåller, det Kongl. Maj:t tacktes taga frågan rörande omförmälda kronajord under förnyad ompröfning och med arrendatorerne träffa sådana uppgörelser, att, genom kronans deltagande i Hjelmarens och Qvismarens sänkning, kronans jord må så vidt möjligt oförminskad bibehållas.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles.

Stockholm den 26 Januari 1882.

Folke Andersson.